

İslamiyetten Önceki Türk Devletlerinde Sosyal Hayat (Toplumsal Yaşam)

Türklerde devlet, toplumun en küçük birimi olan ailelerin, millet (budun) olma yapısının sonucu olarak kurulmuştur. **Türklerde sosyal yaşam** milletin en küçük sosyal birliği olan aile (oğuş) ile başlamaktadır. **Türklerde aile yapısı** güçlü olduğu için azınlıkta kaldıkları bölgelerde bile, o bölgeyi yönetebilme durumuna yükselmişlerdir. Türk boylarında aile yapısının güçlü olduğunun başka bir göstergesi ise diğer milletlerde karşılaşılmayan akrabalık isimlendirmelerinin çok zengin ve çeşitli olmasıdır. **Türk toplumunda aile yapısı** ataerkil bir özellik gösterse de göçebe yaşam tarzının bir sonucu olarak erkek ve kadın el ele vererek yaşamın zorluklarına karşı birlikte göğüs gerdiği için kadın da en az erkek kadar ailede sözü geçen bir konumdaydı. Kadın ve erkek hem barış döneminde hem de savaş dönemlerinde birlikte yan yana hareket etmişlerdir.

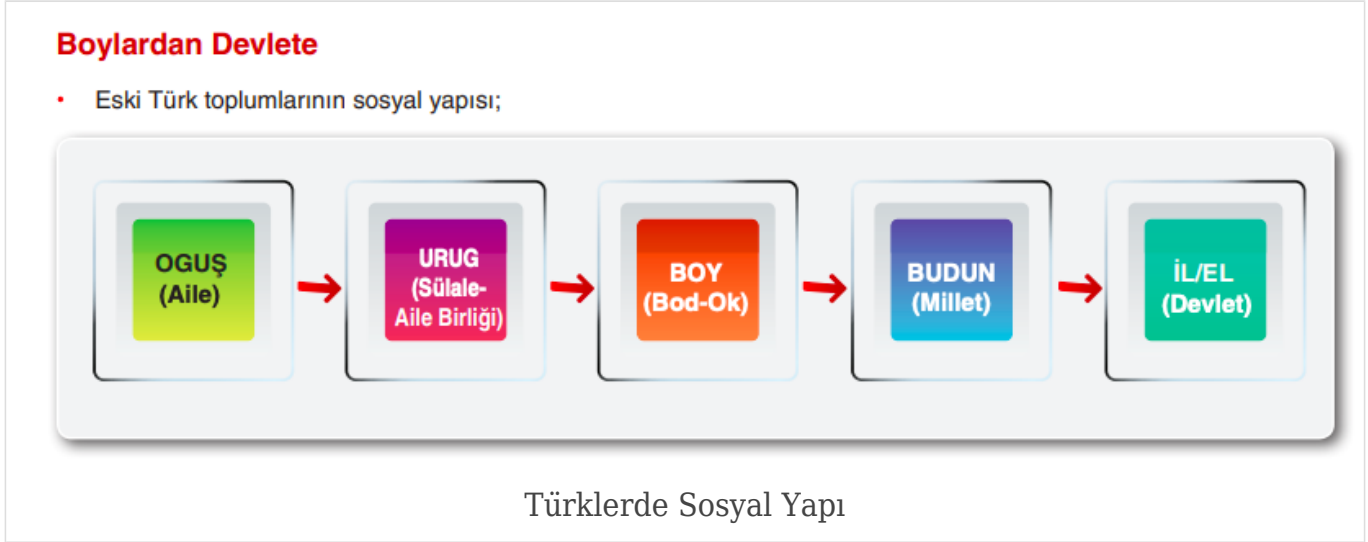
Türklerde, “ocağı tütürmek”, evin en küçük erkek üyesine bırakılan bir sorumluluktur. Ergin yaşa eren ve evlilik çağı gelen erkekler evlenerek “ev - ocak sahibi” olur ve yeni bir aile ile toplumda yerini alır. **Göktürkler**de düğünlerde “törün” denilen düğün yemeği verilmiş, evlenen kıza gelin, erkeğe güveyi denilmiştir,

Türklerde (exogami) dışardan evlilik ile (monogami) tek eşlilik esastır. Evlilikte aile mahremiyeti ve şerefine önem verilmiş, kadın ve erkek için karşılıklı sadakat önemsenmiş, gayrimeşru ilişkiler ölümle cezalandırılmıştır,

Sosyal yaşamda **Uygurlara** kadar yaygın olarak görülen yaylak - kışlak yaşamı gereğince yaylaklarda “yurt” denilen çadırlar ön plana çıkmıştır. Kışlaklarda, her aile ve boyun kendi bağı - bahçesi var iken meralar, otlaklar ortak kullanım alanı olarak görülmüştür. Genellikle kerpiç ve tuğladan yapılmış evlerde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Türklerin, doğruluk ve dürüstlük kadar önemsedikleri yönleri arasında temizliğe düşkünlükleri de bilinmelidir. Hamam - Yunak denilen kültürleri Türklerin egemen oldukları Mançurya'dan Avrupa'ya kadar pek çok bölgede görülmüştür.

Türklerde, **Asya Hun İmparatorluğu**'ndan itibaren milli bayram ve soğuk yemek festivalleri türünden birçok tören ve etkinlikleri bayram havasında geçmiştir. Bu törenlerde Gök Tanrı için kurbanlar kesilmiş, yarışma ve eğlenceler düzenlenmiştir. Özellikle at

yarışları, güreşler, savaş oyunları, cirit atma vs. yarışmaları dikkat çekmektedir.

Bozkırda sürdürülen yaşam Türklerle,

* hareket kabiliyeti yüksek bir milletin varlığı, 0 örgütlü ve teşkilatlı hayat,

* **“Her Türk asker doğar.”** anlayışı,

* geniş coğrafyalarda egemenlik sürülmesi özelliklerini katmıştır.

Bozkır hayatıyla ilgili olarak ünlü Türkolog Radlof: “Göçebeliğin, bozkırlarda başıboş bir yaşam tarzı olduğunu sanmayalım... Göçebeler hayvanlarının yemlerini düşünmek ve sürülerine zarar vermeyecek alanlara göçmek zorundadırlar... Her besicinin, hayvanları için uygun yeri seçmesi gerekir... Kışın, barınabilmek için ormanlık yahut rüzgarlardan korunaklı derin vadi seçmek gerekir. Aynı zamanda buranın ağaç ve meralarının bol, karı az olan bir yer olması şarttır. Yazın ise bunun aksine sulak ve aynı zamanda açık bir yer olması tercih edilir. Bunun için göllerin, ırmakların kenarlarında haşarattan korunmuş yerler elverişlidir.” ifadelerine yer vermiştir.

Türklerin barış zamanındaki eğlenceleri de savaşa hazırlık mahiyetindedir. Örneğin sürekl avları, at yarışları, güreş, ok atma ve kılıç oyunları bu eğlencelerin en önde gelenleridir.

Aileye oğuş denir. Oğuşların birleşmesiyle urug, urugların birleşmesiyle, boy, boyların birleşmesiyle budun, budunların birleşmesiyle de il meydana gelir.

Oğuş Nedir: Eski Türk toplumlarında anneye “ög”, babaya da “kangı” denilmiştir. Türk aile

tipi ataerkildir ancak kadın ikinci planda değildir. Türklerin dünyanın dört bir tarafına dağılmasına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri önemden kaynaklanmıştır.

Urug Nedir: Sosyal ve ekonomik yönden dayanışma ve güvenlik amacıyla bir araya gelmiş, yakın akrabalık bağıyla aileler değildir. Bağımsız bir yapı olmayıp siyasi yönden bir boyun parçasıdır.

Boy Nedir: Boy siyasi bir nitelik taşır ve başında, ekonomik ve siyasi güçleri olan doğrulukları ile tanınmış, boyu meydana getiren ailelerin seçtiği bir boy beyi bulunurdu. Boy beyi boyun çıkarlarını korumak, boy içinde dayanışmayı sağlamak ve adaleti düzenlemekle görevlidir. Her boy belirli bir toprağa ve askerî güce sahiptir. [Eski Türk toplumu yapısı](#) içinde ön plana çıkan boylar, sosyal dayanışma ve canlılık sağlamış, böylece toplumdaki bireylere birlikte hareket etme arzusu kazandırmış ve onların zorlu mücadelelerle uzun mesafeleri aşmalarını sağlamıştır. Türklerin eski dönemlerinde görülen ve Uruglar Birliği olarak da bilinen, başında boy başkanı olan beyin bulunduğu aynı soydan gelen kabilelerin birliği, konfederasyon.

Budun Nedir: Boyların yakın iş birliği sonucu meydana gelmiş siyasi bir topluluktur. Halkının çoğunluğuna ve arazisinin genişliğine göre başında kağandan daha alt rütbede yabgu gibi bir hükümdarlık unvanı kullanan yöneticileri vardır. Budun siyasi yönden bağımsız olduğu gibi, bir devlete (il) de bağlı olabilirdi.

İl Nedir: Budunların bir kağan etrafında bir araya gelmesiyle il (devlet) oluşmuştur. Devlet, kağanla iş birliği yapan geniş halk kitlelerinin gayretleri ve katkıları sonucunda meydana gelmiştir. Dolayısıyla budun, devletin hem kurucusu hem de gerçek sahibi olmuştur. İl (devlet) dağıldığında onu oluşturan alt birlikler dağılmaz, varlıklarını devam ettirirlerdi. Böylece yıkılan bir devletin yerine yenisini kurmak kolaylaşır.

Bu sosyal yapı içerisinde varlıklarını devam ettiren Orta Asya Türk boyları güçlü siyasi birlikler oluşturarak Asya Hun, Köktürk ve Uygur gibi devletler kurmuştur. Boylar konfederasyonunun en güçlü olduğu, boylar arasında birliğin sağlandığı dönemlerde;

Mete Han: Yirmi altı boyu Türk tarihinde ilk kez tek bayrak altında toplamıştır.

Mukan Kağan: Köktürk Devleti'nde Kore'den Karadeniz'e kadar bütün Türk boylarını egemenlik altına almıştır.

Kapkan Kağan: II. Köktürk Devleti zamanında Orta Asya'daki tüm Türk boylarını bir bayrak altında toplamıştır.

Moyen- Çor Kağan: Uygur Devleti zamanında Orta Asya'da ki boyları kendine bağlamıştır.

• Boyların isyan etmesi ve budun birlikteliğinin bozulması, devletlerin zayıflamasında rol

oynamıştır.

Örneğin: Kapkan Kağan'ın sert tutumu nedeniyle devlete bağlı boylar birer birer isyan etmeye başlamıştır. Çinlilerin entrikalarını da devreye girince Kapkan Kağan boy birliğini sağlayamamış ve Bayırku boyunun saldırıları sonucunda öldürülmüştür.